

บทที่ 3

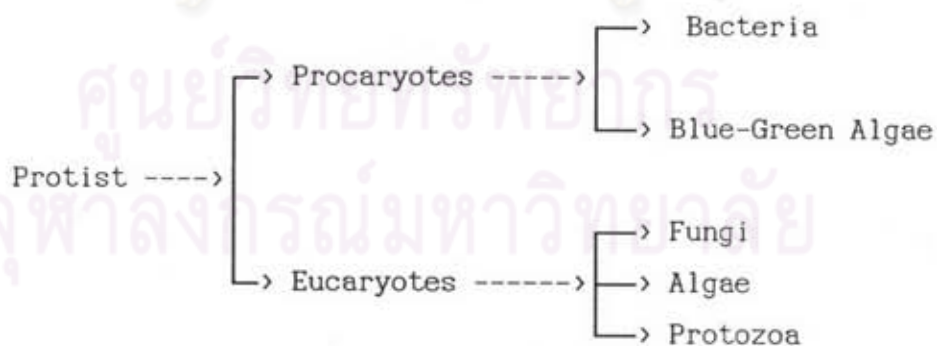
ทฤษฎี

3.1 การบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีทางชีววิทยา

กระบวนการบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีทางชีววิทยา (Biological Process) เป็นการกำจัดสิ่งสกปรก ที่เจือปนอยู่ในน้ำเสียโดยอาศัยการย่อยสลายของจุลินทรีย์ สิ่งเจือปนที่ถูกกำจัดโดยวิธีนี้จะเป็นพวกสารอินทรีย์ (Organic Matter) ที่ละลายน้ำหรือพวกคอลลอยด์ (Colloidall) โดยคาร์บอนที่อยู่ในสารอินทรีย์จะถูกเปลี่ยนเป็นแก๊สต่าง ๆ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์และมีเทน

3.1.1 จุลินทรีย์ที่มีบทบาทในการบำบัดน้ำเสีย

จุลินทรีย์ในกระบวนการบำบัดน้ำเสียแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ พวกโปรคาริโอต (Procaryotes) และพวกยูคาริโอต (Eucaryotes) ดังแสดงในรูปที่ 3.1

รูปที่ 3.1 จุลินทรีย์ที่มีบทบาทในระบบบำบัดน้ำเสียโดยกระบวนการทางชีววิทยา

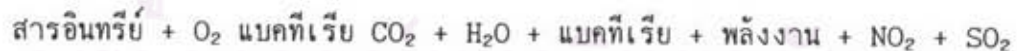
3.1.1.1 จุลินทรีย์พวกโปรคาริโอต (Procaryotes) มีความแตกต่างของโครงสร้างน้อย แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ แบคทีเรีย (Bacteria) และสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน (Blue Green Algae)

แบคทีเรียเป็นจุลินทรีย์ที่มีความสำคัญมากที่สุด ในระบบบำบัดน้ำเสียโดยกระบวนการทางชีววิทยา พบได้ทั่วไปทุกแห่งทั้งในน้ำ ในดินและในอากาศ แบคทีเรียมีรูปร่างได้ต่าง ๆ เช่น เป็นท่อน (Rod) ทรงกลม (Cocci) เกลียว (Spiral) และเส้นใย (Filament) มีขนาดตั้งแต่ 0.0003 ถึง 0.05 มิลลิเมตร

แบคทีเรียแพร่พันธุ์ได้ด้วยการแบ่งเซลล์ โดยจะมีการเพิ่มเป็นแบบทวีคูณ คือ 1, 2, 4, 8, 16, 32 เรื่อย ๆ ไป การสร้างเซลล์ใหม่ของแบคทีเรียจะต้องใช้คาร์บอน ในโตรเจน ฟอสฟอรัสและพลังงาน แบคทีเรียส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นพวกเคโมเฮเทโรโทรฟ (Chemo Heterotroph) ซึ่งจะออกซิไดส์ (Oxidize) สารอนินทรีย์ (Inorganic Matter) เพื่อสร้างพลังงาน และใช้คาร์บอนไดออกไซด์เป็นแหล่งคาร์บอน แบคทีเรียพวก Chemo Heterotroph เป็นแบคทีเรียที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบำบัดน้ำเสีย เนื่องจากสามารถย่อยสลายสารอินทรีย์ที่อยู่ในน้ำ นอกจากนี้แบคทีเรียพวกนี้ยังมีความสำคัญในกระบวนการไนตริฟิเคชัน (Nitrification) โดยสามารถออกซิไดส์แอมโมเนียให้เป็นไนเตรต แบ่งออกได้เป็น 3 ชนิดคือ

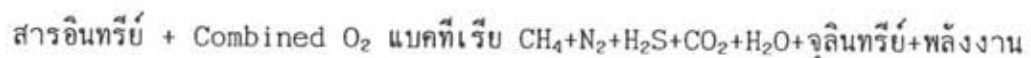
1. Aerobic Bacteria

Aerobic Bacteria เป็นแบคทีเรียที่ใช้ออกซิเจนอิสระไปเผาผลาญสารอินทรีย์เพื่อให้ได้พลังงานดังสมการ

2. Anaerobic Bacteria

Anaerobic Bacteria จะใช้ออกซิเจนที่อยู่ในสารประกอบอินทรีย์หรืออนินทรีย์ เช่น NO_3^- , SO_4^{2-} มาเผาผลาญสารอินทรีย์ เพื่อให้ได้พลังงานดังสมการ

3. Facultative Bacteria

Facultative Bacteria สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ทั้งในสภาพ Aerobic และ Anaerobic ขึ้นอยู่กับปริมาณออกซิเจนในสภาวะแวดล้อมที่แบคทีเรียดำรงชีวิตอยู่

3.1.1.2 จุลินทรีย์พวกยูคาริโอต (Eucaryotes)

แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ สาหร่ายยูคาริโอต โปรโตซัว และฟังไจ

1. สาหร่าย (Algae) มีความสำคัญในการบำบัดน้ำเสีย รองลงมาจากแบคทีเรีย สาหร่ายเป็นพืชขนาดเล็กสามารถสังเคราะห์สารอินทรีย์จำพวกคาร์โบไฮเดรตขึ้นโดยกระบวนการสังเคราะห์แสงโดยใช้คาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และแสงแดด ทำให้ได้ออกซิเจน (O_2) ซึ่งแบคทีเรียส่วนใหญ่ต้องการใช้ในการเผาผลาญอาหาร จะเห็นได้ว่าสาหร่ายและแบคทีเรียสามารถดำรงชีวิตร่วมกันโดยปฏิสัมพันธ์แบบช่วยเหลือกัน (Benovalent Interaction) โดยที่ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ทั้งคู่ (Mutualism) สาหร่ายอาจก่อให้เกิดปัญหาภาวะได้โดยการสร้างมวลชีว (Biomass) ซึ่งในธรรมชาติที่เห็นได้ชัดได้แก่ขบวนการยูโทรฟิเคชัน (Eutrophication) ของสาหร่ายในแหล่งน้ำที่นิ่ง เช่น ทะเลสาบ อีกปัญหาหนึ่ง ที่อาจพบ คือ ปัญหาการขาดออกซิเจนของแหล่งน้ำในเวลากลางคืน

2. โปรโตซัว (Protozoa) หมายถึง พวกโปรคาริโอตที่ไม่สามารถสังเคราะห์แสงได้ มีเซลล์เดียวและมักเคลื่อนไหวได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ซาร์โคดิना (Sarcodina) มาสติโกพอร่า (Mastigophora) ซิลิเอตา (Ciliata) และสปอโรซัว (Sporozoa) โปรโตซัวที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ กลุ่มซิลิเอตา ซึ่งจะช่วยให้เกิดการรวมตัวของแบคทีเรียเป็นฟลอค (Floc)

3. ฟังไจ (Fungi) เป็นจุลินทรีย์ที่มีความทนทานต่อสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้มาก เช่นในสภาวะที่มีออกซิเจนน้อยหรือสภาวะที่เป็นกรดพวกนี้สามารถเจริญเติบโตได้ดีและย่อยสลายได้แม้กระทั่งกากที่เหลือจากการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ประเภทอื่น อย่างไรก็ตามจุลินทรีย์พวกนี้เป็นพวกที่มีฟิลาเมนต์ (Filament) หรือเส้นใยยาว ดังนั้นจึงเป็นตัวก่อกวนการทำงานของระบบแอ็คทีเวทเต็ดสลัดจ์ (Activated Sludge) และทำให้สลัดจ์ตกตะกอนช้า

3.2 ปฏิกิริยาชีวเคมีในการบำบัดน้ำเสีย

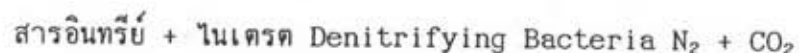
การบำบัดน้ำเสียเกิดขึ้นโดยปฏิกิริยาชีวเคมีจากเอนไซม์ (Enzyme) ที่จุลินทรีย์สร้างขึ้นมาย่อยสลายสารอินทรีย์ กล่าวได้ว่าปฏิกิริยาชีวเคมีในการบำบัดน้ำเสียแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ แบบใช้ออกซิเจน (Aerobic Oxidation) และแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic Oxidation)

3.2.1 ปฏิกิริยาแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic Oxidation)

เกิดขึ้นในสภาวะที่มีออกซิเจนละลาย (Dissolved Oxygen) อย่างเพียงพอจนไม่เป็นตัวจำกัดอัตราการเกิดปฏิกิริยา (Reaction Rate Limiting) แบบที่เร็วจะใช้ออกซิเจนอิสระ (Free Oxygen) ไปย่อยสลายสารอินทรีย์เพื่อให้ได้พลังงานในการดำรงชีวิต สารประกอบต่างๆ ที่เกิดจากปฏิกิริยาจะเป็นสารคงตัว (Inert Materials) โดยส่วนใหญ่จะกลายเป็นคาร์บอนไดออกไซด์ และส่วนที่เหลือจะถูกนำไปใช้ในการเจริญเติบโตของเซลล์ใหม่ ในปฏิกิริยาชีวเคมีชนิดนี้ จะมีจุลินทรีย์นานาชนิดเกี่ยวข้องในปฏิกิริยาจึงมีผลอย่างมากต่อนิเวศวิทยาของจุลินทรีย์ วงจรลูกโซ่อาหารจะเกิดขึ้นตั้งแต่แบคทีเรียจนถึงโรติเฟอร์ (Rotifer) ทำให้ปฏิกิริยาแบบใช้ออกซิเจนสามารถบำบัดน้ำเสียได้ดีมากเป็นผลให้มีความสกปรกเหลือน้อยที่สุด

3.2.2 ปฏิกิริยาแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic Oxidation)

เกิดขึ้นในสภาวะที่ไม่มีออกซิเจนอิสระ (Free Oxygen) แบบที่เร็วจะใช้ออกซิเจนจากคาร์บอนไดออกไซด์ หรือจากสารประกอบเช่น NO_3^- และ SO_4^{2-} ปฏิกิริยาชนิดนี้หากใช้ CO_2 และ CH_2COOH เป็นสารรับอิเล็กตรอน จะได้ CH_4 เป็นผลของปฏิกิริยาเป็นการกำจัดสารอินทรีย์คาร์บอน (Organic Carbon) ส่วนปฏิกิริยาที่ใช้ NO_3^- เป็นสารรับอิเล็กตรอน จะได้ N_2 เรียกว่า ดีไนตริฟิเคชัน (Denitrification) เป็นการกำจัดไนเตรตออกจากน้ำเสียดังสมการ

ในการใช้ปฏิกิริยาชีวเคมีแบบไม่ใช้ออกซิเจนในการบำบัดน้ำเสีย ปริมาณอาหารเสริมสร้างที่ต้องการจะน้อยกว่าในปฏิกิริยาชีวเคมีที่ใช้ออกซิเจนเนื่องจากแบคทีเรียเจริญเติบโตช้า เมื่อนำมาใช้บำบัดน้ำเสียจะต้องใช้เวลาในการเริ่มต้น (Start-up) นานและระบบจะปรับตัวได้ไม่คึกคักต่อการเปลี่ยนแปลงทางปริมาณน้ำเสีย ปริมาณบีโอดี อุณหภูมิและสภาพ

แวดล้อมอื่น ๆ และนอกจากนี้ผลของปฏิกิริยาจะเกิดแก๊สไฮโดรเจนซัลไฟด์ (H_2S) ทำให้มีกลิ่นเหม็นและน้ำทิ้งอาจมีสีดำ เนื่องจากไฮโดรเจนซัลไฟด์ที่เกิดปฏิกิริยากับสารประกอบโลหะต่าง ๆ ในน้ำทิ้ง เกิดเป็นสารประกอบซัลไฟด์ซึ่งมีสีดำ

3.3 นิเวศวิทยาของระบบบำบัดน้ำเสียแบบชีววิทยา

นิเวศวิทยาของจุลินทรีย์ในระบบบำบัดน้ำเสียแบบชีววิทยา สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ จุลินทรีย์อยู่ในลักษณะแขวนลอย (Suspension) และจุลินทรีย์ที่ติดเกาะกับตัวกลาง (Bacteria Media)

3.3.1 จุลินทรีย์ที่อยู่ในลักษณะแขวนลอย (Suspension)

จุลินทรีย์ประเภทนี้ได้แก่ จุลินทรีย์ของระบบบ่อฝังน้ำ (Oxidation Pond) ระบบสระเติมอากาศ (Aerated Lagoon) และระบบเลี้ยงตะกอน (Activated Sludge) เป็นต้น ปฏิกิริยาชีวเคมีที่เกิดขึ้นจะเกิดจากจุลินทรีย์ซึ่งแขวนลอยอยู่ในน้ำ จุลินทรีย์ที่พบจำแนกกว้าง ๆ ได้ 4 ประเภท ได้แก่

3.3.1.1 Floc forming organisms

องค์ประกอบส่วนใหญ่จะเป็นพวกแบคทีเรีย มีความสำคัญมากในระบบเลี้ยงตะกอน เพราะจะทำให้สามารถแยกตะกอนออกได้โดยวิธีธรรมชาติ

3.3.1.2 Saprophytes

เป็นจุลินทรีย์พวกแบคทีเรียทั้งที่สร้างฟลอค (Floc) และไม่สร้างฟลอค นอกจากนี้มีฟังไจ ยีสต์ และโปรโตซัวรวมด้วย

3.3.1.3 Predator

จุลินทรีย์สำคัญได้แก่ โปรโตซัว โดยเฉพาะพวก Ciliates ทำหน้าที่จับแบคทีเรียกินเป็นอาหาร นอกจากนี้ยังอาจพบพวก Amoeba และ Flagellates

3.3.1.4 Nuisance Organisms

เป็นจุลินทรีย์ที่ก่อความเสียหายของระบบเลี้ยงตะกอน ได้แก่ พวกฟังไจ ซึ่งมีรูปร่างเป็นเส้นใยก่อให้เกิดปัญหาการจมตัวไม่ลงของตะกอนที่เรียกว่า Bulking

3.3.2 จุลินทรีย์ที่ยึดเกาะกับตัวกลาง (Bacteria media)

จุลินทรีย์ประเภทนี้ ได้แก่ จุลินทรีย์ของระบบลานกรอง (Tricking Filter) หรือตัวกลางเคลื่อนที่ เช่น ระบบจานสัมผัส (Bio disc) จุลินทรีย์จะเกาะกันเป็นคราบฟิล์ม (Biofilm) ติดกับผิววัสดุตัวกลาง (Media) หลักการของระบบคือ เมื่อกจุลินทรีย์ (Slime) จะดูดซึมสารอินทรีย์ต่าง ๆ เข้าไป และจะทำลายเมื่อได้รับออกซิเจนจากอากาศ เมื่อกจุลินทรีย์จะเติบโตหนาขึ้นประมาณ 2-3 มม. เมื่อเมื่อกจุลินทรีย์ที่เกาะกับตัวกลางที่อยู่ชั้นในสุดตายลงเนื่องจากขาดอาหารจะหลุดปะปนไปกับน้ำทิ้ง เมื่อกจุลินทรีย์นี้เรียกว่า Humus Sludge องค์ประกอบของจุลินทรีย์ที่ยึดเกาะกับตัวกลางนี้มีความหลากหลายเช่นเดียวกับแบบแขวนลอย กล่าวคือมีทั้งพวกโปรคาริโอต ยูคาริโอต นอกจากนี้ยังพบสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสกุลที่สูงกว่า เช่นพวก Nematode ซึ่งได้แก่พวก Sludge Worm ตัวอ่อนของแมลงบางชนิด และพวก Annelida ดังนั้นลูกโซ่อาหารของระบบจึงครบถ้วน และมีความสมบูรณ์ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำได้มาก ทำให้มวลชีว (Biomass) เหลือจากระบบน้อย จุลินทรีย์ที่พบได้แก่พวก Saprophyte แบคทีเรีย ฟังไจ และโปรโตซัว ที่พบบ่อยได้แก่ ชาร์โคดินาร์ มาสติโกพอร่า และซิลิเอต

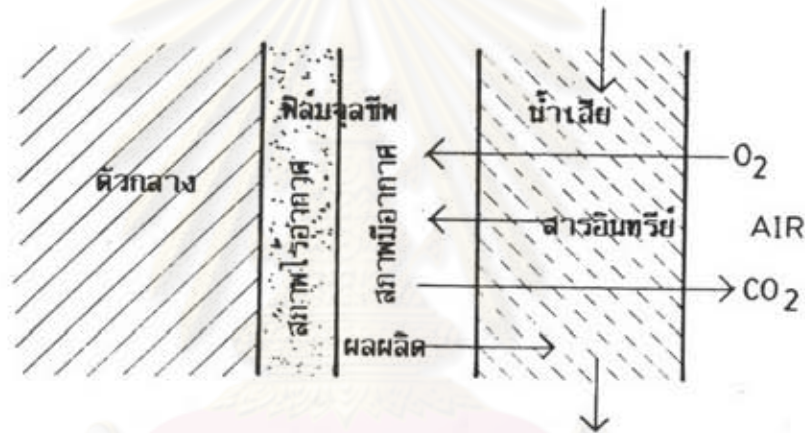
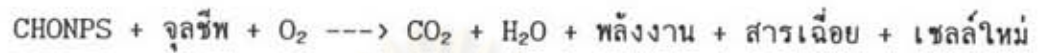
3.4 ระบบ Biodrum

ระบบไบโอক্রัมมีหลักการทำการบำบัดน้ำเสียโดยอาศัยฟิล์มชีว (Biofilm) ที่ยึดติดกับตัวกลางในลักษณะ เป็นฟิล์มบางๆ ตัวกลางที่ใช้จะเป็นวัสดุที่มีลักษณะเป็น 3 มิติ เช่น ลูกบอลพลาสติก ท่อพีวีซี บรรจุไว้ในวัตถุรูปทรงกระบอก จึงเรียกชื่อว่า ไบโอক্রัม

3.4.1 กระบวนการกำจัดสารอาหาร

กระบวนการกำจัดสารอาหารในน้ำเสียที่ไหลผ่านระบบบำบัดน้ำเสียแบบ จุลชีพติดตัวกลาง (Fixed film) ซึ่งมีกระบวนการถ่ายเทมวลและปฏิกิริยาชีวเคมีจะเกิดขึ้นพร้อมกัน ดังแสดงในรูปที่ 3.2 โดยเมื่อมีอาหารของจุลชีพหรือมวลสารในรูปสารอินทรีย์ในน้ำเสียไหลผ่านเป็นฟิล์มบาง ๆ บนตัวกลางจะเกิดมวลของจุลชีพเกาะอยู่บนตัวกลางโดยธรรมชาติ

มวลจุลชีพนี้จะเกาะบนตัวกลาง และก่อตัวเป็นฟิล์มชั้นอีกชั้นหนึ่ง เรียกว่า ฟิล์มชีว (Biofilm) ออกซิเจนจะกระจายตัวผ่านทะลุฟิล์มของน้ำเสียไปถึงฟิล์มของจุลชีพ ขณะเดียวกันสารอินทรีย์ในน้ำเสียก็จะแทรกซึมสู่ฟิล์มชีวได้ผลผลิตเป็นสารเฉื่อย ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์น้ำและพลังงาน คั่งสมการ

รูปที่ 3.2 การกำจัดสารอินทรีย์ในน้ำเสียแบบจุลชีพเกาะติดตัวกลาง

ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ได้จะกระจายตัวย้อนกลับผ่านฟิล์มน้ำเสียสู่มวลของอากาศเพื่อออกสู่บรรยากาศ ส่วนผลผลิตอื่น ๆ ที่เป็นสารเฉื่อยจะถูกถ่ายเททิ้งออกไปกับน้ำทิ้งที่ได้รับการบำบัดแล้ว เซลล์ใหม่ที่เกิดขึ้นก็จะเกาะติดอยู่กับตัวกลางทำให้ความหนาของฟิล์มจุลชีพหนาขึ้น เมื่อความหนาของฟิล์มมากจนอากาศไม่สามารถแทรกตัวไปถึงชั้นในของฟิล์มได้ ชั้นในสุดของฟิล์มชีวจะกลายเป็นสภาวะไร้ออกซิเจน ฟิล์มจะหลุดออก ตัวกลางส่วนนั้นก็จะเป็นที่ยึดเกาะของจุลชีพที่เจริญเติบโตขึ้นมาใหม่

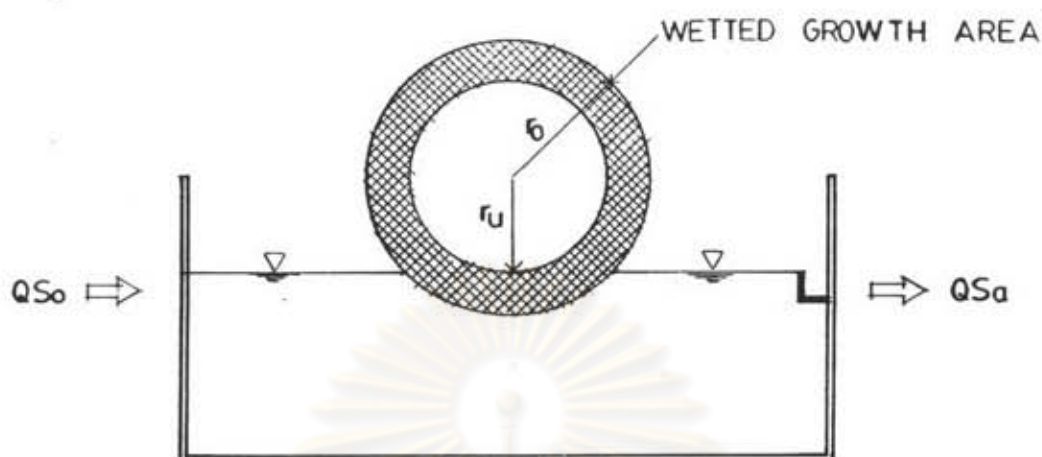
กระบวนการถ่ายเทมวลและปฏิกิริยาชีวเคมีที่เกิดขึ้นพร้อมกันดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้

- (1) เกิดการถ่ายเทมวลของสารอาหาร และออกซิเจนละลายจากน้ำเสียสู่ช่วงต่อระหว่างของเหลวและ เมื่อกจุลชีพ
- (2) เกิดการถ่ายเทมวลของสารอาหาร และออกซิเจนละลายจากน้ำเสียจากช่วงต่อระหว่างของเหลวและ เมื่อกจุลชีพสู่เมื่อกจุลชีพ
- (3) เกิดการย่อยสลายสารอาหารแบบใช้ออกซิเจนโดยเซลล์ของจุลชีพในเมื่อกจุลชีพ
- (4) เกิดการถ่ายเทมวลของผลผลิต คาร์บอนไดออกไซด์ และน้ำจากเมื่อกจุลชีพสู่ช่วงต่อระหว่างของเหลว และ เมื่อกจุลชีพ
- (5) เกิดการถ่ายเทมวลของผลผลิต คาร์บอนไดออกไซด์ และน้ำจากช่วงต่อระหว่างของเหลว และเมื่อกจุลชีพสู่น้ำเสีย

3.4.2 สมดุลของสารอาหาร

แม้ว่าระบบบำบัดน้ำเสียแบบไบโอক্রัมจะอาศัยหลักการดูดซึมสารอาหาร (Substrate) โดยเมื่อกจุลินทรีย์ (Slime) ที่อยู่ในลักษณะของฟิล์มชีว (Biofilm) ซึ่งจัดเป็นลักษณะการบำบัดน้ำเสียโดยจุลินทรีย์ที่ยึดเกาะกับตัวกลาง (Bacteria Media) อย่างไรก็ตามจุลชีพที่อยู่ในสภาพสารแขวนลอยซึ่งเกิดจากการหลุดร่วงของเมื่อกจุลชีพที่ยึดเกาะกับตัวกลางอันเนื่องมาจากความปั่นป่วนของน้ำเสียในระบบที่เกิดจากการหมุนของตัวกลางก็มีส่วนในการบำบัดน้ำเสียด้วยเช่นกัน (Kornegay, 1975) ต่อกรณีที่กล่าวมาข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าระบบบำบัดน้ำเสียแบบไบโอক্রัมเป็นการบำบัดน้ำเสีย โดยใช้จุลินทรีย์ที่ยึดเกาะกับตัวกลางร่วมกับจุลินทรีย์ที่อยู่ในลักษณะแขวนลอย (Sub - merged Biological Contactor with Active Micro - Organism Both Suspended in Water and on Effective Surface) สามารถเขียนสมการสมดุลของสารอาหารหรือน้ำเสียที่เข้าและออกจากถังปฏิกิริยาตามรูปที่ 3.3 ดังนี้

รูปที่ 3.3 รูปแบบ RBC ของ Kornegay

อัตราการเปลี่ยนแปลงสุทธิ ของสารอาหารในถังปฏิกรณ์	=	อัตราการเข้าสู่ถังปฏิกรณ์ ของสารอาหาร	-	อัตราการสูญหาย จากถังปฏิกรณ์ของ สารอาหาร
---	---	--	---	--

สารอาหารที่หายไปจากถังปฏิกรณ์เป็นผลจากการนำไปใช้เสริมสร้างการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์บนตัวกลาง และที่แขวนลอยอยู่ รวมทั้งสารอาหารที่ไม่ถูกใช้งาน และหลุดออกไปกับน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้ว ดังนั้นจึงสามารถเขียนสมการขึ้นใหม่ได้ว่า

$$(ds/dt) \cdot V = Q So - [(ds/dt) u_a \cdot V_a + (ds/dt) u_s \cdot V_s Q S_a]$$

เมื่อ $(ds/dt) u_a$ = อัตราการใช้สารอาหารต่อหน่วยปริมาตรของเมือกจุลินทรีย์
มวล/ปริมาตร/เวลา

$(ds/dt) u_s$ = อัตราการใช้สารอาหารต่อหน่วยปริมาตรของจุลินทรีย์แขวนลอย
มวล/ปริมาตร/เวลา

V_a = ปริมาตรของเมือกจุลินทรีย์ , ปริมาตร

V_s = ปริมาตรน้ำเสียในถังปฏิกรณ์ , ปริมาตร

So = ความเข้มข้นของสารอาหารในน้ำเสียที่เข้าสู่ระบบ, มวล/ปริมาตร

Sa = ความเข้มข้นของสารอาหารในน้ำเสียที่ออกจากระบบ, มวล/ปริมาตร

3.4.3 การเติมอากาศ

การเติมอากาศในระบบไบโโตรัมมีอยู่ 2 ลักษณะได้แก่การเติมอากาศโดยวิธีการเติมผ่านผิวน้ำที่บรรยากาศ (Atmospheric surfaced Aeration) และการเติมอากาศโดยตรงที่ผิวของไบโโตรัม (Surface Contact Aeration) โดยที่การเติมอากาศโดยตรงที่ผิวของไบโโตรัมจะเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายเทออกซิเจนเข้าสู่ระบบ เนื่องจากในขณะที่ตัวกลางหมุนโพล์ขึ้นมาจากน้ำเสียพร้อมกับฟิล์มจุลชีพออกซิเจนจะสามารถ ถ่ายเทจากอากาศเข้าไปยังฟิล์มจุลชีพในขณะที่ฟิล์มจุลชีพเคลื่อนที่ผ่านอากาศ

อย่างไรก็ตาม การเติมอากาศที่ผิวน้ำไม่ได้ใช้อุปกรณ์การเติมอากาศจากภายนอกเข้ามาร่วมด้วย ทำให้ปริมาณของอากาศที่จุลินทรีย์ซึ่งอยู่ในสภาพเป็นคราบเมือก (Fixed Film) เกาะติดอยู่บนตัวกลางได้รับค่อนข้างจำกัดเพราะช่วงเวลาในการได้รับอากาศหรือออกซิเจนจะมีเพียงชั่วขณะที่มันถูกหมุนขึ้นมาเหนือผิวน้ำ ซึ่งตามปกติโดยทั่วไปคือครึ่งรอบของการหมุนวนของแผ่นตัวกลาง ดังนั้นเมื่อออกซิเจนไม่สามารถถูกส่งผ่านจากคราบเมือกไปยังจุลินทรีย์ที่เกาะตัวกันอยู่ในบริเวณส่วนในที่ติดกับแผ่นตัวกลางได้ ผลดังกล่าวทำให้จุลินทรีย์ที่อยู่ด้านในของชั้นคราบเมือกเปลี่ยนสภาพจากจุลินทรีย์ประเภทที่ต้องใช้ออกซิเจน (Aerobic Bacteria) กลายเป็นจุลินทรีย์ประเภทที่ไม่ต้องใช้ออกซิเจน (Anaerobic Bacteria) ขึ้นได้

3.4.4 การแพร่ซึมและการถ่ายเทมวล

การแพร่ซึมและการถ่ายเทมวลของสารอินทรีย์ และออกซิเจนจากน้ำเสียไปยังเมือกจุลชีพภายในฟิล์มชีวอันเป็นกระบวนการแพร่ซึม (Molecular Diffusion) ซึ่งเป็นไปตามกฎของ Fick ดังนี้

$$N = -D \frac{ds}{dy}$$

โดยที่ N = อัตราการแพร่ของมวล , มก./ตร.ซม./วินาที

D = สัมประสิทธิ์การแพร่ , ตร.ซม./วินาที

S = ความเข้มข้นของสารอินทรีย์ , มก./ลบ.ซม.

Y = ระยะทางการถ่ายเทมวล , ซม.

การถ่ายเทออกซิเจนจากบรรยากาศลงไปในน้ำเสียโดยสมมติฐานการถ่ายเทมวลระหว่างผิว 2 ชั้นนั้น ออกซิเจนจะต้องผ่านฟิล์มของน้ำที่อยู่ในสภาพนิ่งระหว่างชั้นของก๊าซและชั้นของเหลว การเพิ่มความปั่นป่วนของน้ำเสียจะเป็นการลดความหนาของแผ่นฟิล์มจึงเป็นการเพิ่มการถ่ายเทมวลทั้งหมดระหว่างผิวเหล่านั้น โดยค่านอกของแผ่นฟิล์มจะมีค่าอิมิตัวเสมอ อัตราการถ่ายเทออกซิเจนจากบรรยากาศสู่น้ำสามารถเขียนได้เป็น

$$\frac{dc}{dt} = K_L (C_s - C_L)$$

$$\frac{dc}{dt} = \text{อัตราการถ่ายเทออกซิเจน, มก./ตร.ชม./วินาที}$$

$$K_L = \text{สัมประสิทธิ์การถ่ายเทออกซิเจน, ชม./วินาที}$$

$$C_s = \text{ความเข้มข้นอิมิตัวของออกซิเจนละลายน้ำ, มก./ลิตร}$$

$$C_L = \text{ความเข้มข้นของออกซิเจนในน้ำ, มก./ลิตร}$$

3.4.5 วัสดุตัวกลาง (Media)

ตัวกลางที่ใช้ในการยึดเกาะของจุลินทรีย์ในระบบลานกรองแบบเดิม (Conventional Trickling Filter) ใช้หินที่ได้ตามธรรมชาติเป็นตัวกลางสำหรับบรรจุในลานกรอง ทำให้ปริมาตรช่องว่างและพื้นที่ยึดเกาะสำหรับจุลินทรีย์ที่ใช้กำจัดน้ำเสียมีปริมาณจำกัด ในปัจจุบันมีการนำวัสดุสังเคราะห์ หรือพลาสติกมาใช้เป็นวัสดุตัวกลางทำให้สามารถจัดรูปร่างที่เกาะสำหรับจุลินทรีย์ให้เป็นไปตามความต้องการได้ จึงทำให้ประสิทธิภาพการบำบัดน้ำเสียสูงขึ้นกว่าเดิมหลายเท่า

Kornegay & Andrews (1968) รายงานว่าในลานกรองแบบเดิม (Conventional Trickling Filter) มีเมือกจุลินทรีย์เกาะอยู่ในราว 0,6 กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เมตร โดยที่จุลินทรีย์จะเกาะหนาราว 70 ไมครอน บนก้อนหินซึ่งมีพื้นที่รอบนอกประมาณ 100 ตารางเมตรต่อลูกบาศก์เมตร ลานกรองจึงมีประสิทธิภาพการกำจัดบีโอดีต่อปริมาตรของลานกรองต่ำเพราะมีจุลินทรีย์น้อยกว่าคือ ประมาณ 1 ต่อ 5 เมื่อเทียบกับระบบเลี้ยงตะกอนที่มีความเข้มข้นของจุลินทรีย์ 3,000 มก./ลิตร

วัสดุที่นำมาทำเป็นตัวกลางในปัจจุบันนี้มีข้อเด่นหลายประการ ได้แก่

- (1) มีพื้นที่เกาะสำหรับจุลินทรีย์มาก
- (2) มีช่องว่างพอให้จุลินทรีย์เจริญเติบโตโดยช่องว่างไม่อุดตัน

- (3) มีช่องว่างระบายอากาศได้ตลอดถึงทุกแห่งที่มีจุลินทรีย์เกาะ
- (4) มีรูปลักษณะที่น้ำเสียไหลไปตามพื้นผิวได้อย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ
- (5) มีความแข็งแรงสามารถทรงตัวอยู่ได้
- (6) มีน้ำหนักเบาแต่ทนทานสภาพการใช้งาน
- (7) ราคาถูก
- (8) สามารถนำมาประกอบหรือบรรจุได้ง่าย

การนำวัสดุซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นมาทำเป็นตัวกลาง ได้เริ่มทำการศึกษามาตั้งแต่ปี 1956 (Bryan, 1956) และได้วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ทั้งทางด้าน รูปร่าง ลักษณะและวัสดุที่ใช้ พลาสติกหลายชนิดได้แก่ PVC , Polystyrol , Polypropylene , Polyurethane , Polyethylen , Polystyrene และ Polyester ถูกนำมาใช้เป็นวัสดุตัวกลางที่นิยมใช้มากที่สุดได้แก่ PVC (Poylvynil Chloride) เนื่องจากแข็งแรงทนทาน สารเคมี ทนสภาพดินฟ้าอากาศและจุลินทรีย์ไม่กัดกร่อน สำหรับรูปร่างของตัวกลางที่ได้รับการพัฒนานั้นมีสองประเภท ได้แก่ ประเภทที่ต้องนำมาเรียงในลานกรอง (Arranged Installation) และประเภทที่นำมาเทลงบรรจุในลานกรองได้โดยไม่ต้องจัดรูป (Random Dumping) ประเภทแรกมีพื้นที่ต่อปริมาตรอยู่ระหว่าง 90-200 ตรม./ลบ.ม. ส่วนประเภทที่สองมีประสิทธิภาพสูงกว่าเนื่องจากมีพื้นที่ต่อปริมาตรสูงถึง 330 ตรม./ลบ.ม. ในระบบไบโอแตรัมตัวกลางที่นำมาใช้บรรจุไว้ในแตรัมจะเป็นตัวกลางประเภทที่สองซึ่ง Gaing (1974) ได้รายงานไว้ว่าสามารถลดบีโอดีของน้ำโสโครกจากโรงงานหมักเบียร์ จาก 300 มก./ลิตร ลงเป็น 10-15 มก./ลิตร ได้โดยใช้ภาระการกำจัดประมาณ 0.5 กก. บีโอดี /ลบ.ม.

3.4.6 องค์ประกอบที่มีผลต่อระบบบำบัดน้ำเสียแบบไบโอแตรัม

องค์ประกอบและสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียแบบ RBC หรือไบโอแตรัมได้แก่ อุณหภูมิ (Temperature) การถ่ายเทออกซิเจน (Oxygen Transfer) ความเร็วรอบในการหมุนของตัวกลาง (Disc Rotational Speed) พื้นที่ผิวของตัวกลาง (Surface Area) จำนวนตอนของตัวกลาง (Staging) ปริมาณส่วนที่จมตัวของ

ตัวกลาง (Submergence) ความเข้มข้นของสารอินทรีย์ในน้ำเสียกระแส้เข้า (Organic Loading) และภาระบรรทุกทางชลศาสตร์ (Hydraulic Loading)

3.4.6.1 อุณหภูมิ

อุณหภูมิมีอิทธิพลต่อการย่อยสลายสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์ ปฏิกิริยาการย่อยสลายสามารถเปลี่ยนแปลงได้ 2-3 เท่า เมื่ออุณหภูมิในน้ำเสียเปลี่ยนแปลงไปทุกๆ 10 องศาเซลเซียส จากการศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมามีพบว่าอุณหภูมิของน้ำเสียระหว่าง 13-30 องศาเซลเซียส จะไม่มีผลต่อการทำงานของระบบแต่เมื่ออุณหภูมิในน้ำเสียต่ำกว่า 13 องศาเซลเซียส ประสิทธิภาพการกำจัดสารอาหารจะลดลงอย่างรวดเร็ว (Antonie, 1976) เมื่อเกิดสภาพอุณหภูมิต่ำจะสามารถแก้ไขได้โดยลดอัตราการไหลของน้ำ (Hydraulic Loading) หรือเพิ่มอัตราส่วนของปริมาตรถังปฏิกิริยาต่อพื้นที่ผิวตัวกลางให้มากขึ้นเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพเท่าเดิม และในการคำนวณหาพื้นที่ผิวของตัวกลางที่ต้องสร้างเพิ่มขึ้นในกรณีที่มีน้ำเสียมีอุณหภูมิต่ำ ต้องมีการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนเนื่องจาก อุณหภูมิด้วย

Poon et al., (1981) ได้ศึกษาผลการทำงานของระบบ RBC เพื่อนำไปปรับปรุงประสิทธิภาพการกำจัดสารอินทรีย์และการเกิดปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันของระบบจากระบบลานกรองที่เคยใช้กันในอดีต การทดลองใช้ระบบอาร์บีซีขนาดเครื่องต้นแบบ (Pilot Scale) จำนวน 4 ตอน เส้นผ่าศูนย์กลางของแผ่นจานเท่ากับ 0.5 เมตร และมีถึงตกตะกอนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับ 0.5 เมตร พบว่าอัตราการเกิดปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันจะสูงขึ้นเมื่ออุณหภูมิสูงจาก 5 องศาเซลเซียสถึง 30 องศาเซลเซียสและพบว่าเมื่ออุณหภูมิลดลงจะทำให้การเกิดไนตริฟิเคชันลดลง กล่าวคือที่อุณหภูมิในฤดูหนาวซึ่งอยู่ในช่วง 5-10 องศาเซลเซียส หรือค่าเฉลี่ย 7.7 องศาเซลเซียส เป็นผลให้ค่าแอมโมเนียไนโตรเจนของน้ำเสียที่ออกจากระบบมากกว่าในฤดูอื่นประมาณร้อยละ 38 เมื่อมีแอมโมเนียไนโตรเจนในน้ำเสียกระแส้เข้าที่เท่ากัน

US. Environment Protection Agency (EPA) ได้สนับสนุนผลการทดลองเกี่ยวกับองค์ประกอบของอุณหภูมิโดยได้จัดทำรายการองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบระบบอาร์บีซี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุณหภูมิว่าเมื่ออุณหภูมิต่ำกว่า 13 องศาเซลเซียส หรือต้องการให้มีแอมโมเนียไนโตรเจนในน้ำออกจากระบบอาร์บีซีน้อย ๆ จะต้องพิจารณาเพิ่มพื้นที่ผิวของแผ่นจาน

Klemetson and Lang (1979) ได้รวบรวมรายงานเกี่ยวกับระบบอาร์บีซี โดยกล่าวสรุปว่าเมื่อทดลองเพิ่มอุณหภูมิของแผ่นจานในระบบอาร์บีซีเพื่อผลของ Thermophilic Organisms พบว่าที่อุณหภูมิเท่ากับ 20 , 30 , และ 55 องศาเซลเซียส จะมีประสิทธิภาพในการกำจัดซีโอดีร้อยละ 60 , 72 และ 90 ตามลำดับ ส่วนการกำจัดบีโอดีเท่ากับร้อยละ 66 , 76 และ 86 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังทดลองใช้ระบบอาร์บีซีขนาดห้องทดลองกำจัดน้ำเสียที่มีความเข้มข้นของแอมโมเนียสูงในช่วงฤดูร้อน (20 องศาเซลเซียส) เปรียบเทียบกับฤดูหนาว (10 องศาเซลเซียส) โดยน้ำเสียก่อนเข้าระบบมีของแข็งแขวนลอยอยู่ระหว่าง 52-1,041 มก./ลิตร มีแอมโมเนียในโตรเจนอยู่ระหว่าง 361-1,120 มก./ลิตร มีบีโอดีอยู่ระหว่าง 28-466 มก./ลิตร พบว่าเมื่อแอมโมเนียในโตรเจนไหลคั่งของทั้งระบบเท่ากับ 0.26 กก./ลบ.ม-วัน และอุณหภูมิของน้ำเสียเท่ากับ 10 องศาเซลเซียส จะมีประสิทธิภาพในการกำจัดแอมโมเนียเท่ากับร้อยละ 94.4 และเมื่อแอมโมเนียในโตรเจนไหลคั่งของทั้งระบบเท่ากับ 0.7 กก./ลบ.ม-วัน และเมื่ออุณหภูมิของน้ำเสียเท่ากับ 20 องศาเซลเซียส ประสิทธิภาพในการกำจัดแอมโมเนียเท่ากับร้อยละ 99.8 การที่ระบบยังมีประสิทธิภาพดีแม้ว่าอุณหภูมิต่ำ เกิดขึ้นเนื่องจากการเลี้ยงฟิล์มชีวบนแผ่นจานได้เติบโตเต็มที่ก่อนเข้าฤดูหนาว ทั้งนี้การกำจัดส่วนใหญ่เกิดขึ้นในอาร์บีซีตอนแรก และต้องเพิ่มความเบี่ยง (Alkalinity) เพิ่มอีกประมาณ 3.9 กิโลกรัมแคลเซียมคาร์บอเนตต่อกิโลกรัมแอมโมเนียในโตรเจนที่ถูกกำจัด โดยทั้งระบบจะมีค่าความเป็นด่างรวมประมาณ 7.0 กิโลกรัมแคลเซียมคาร์บอเนตต่อกิโลกรัมแอมโมเนียในโตรเจนที่ถูกกำจัด

Lehman (1983) ทำการทดลองเพื่อศึกษาผลการทำงานของระบบอาร์บีซี ในระบบบำบัดน้ำเสียขนาด 11,800 ลบ.ม./วัน ต่ออุณหภูมิที่ใช้เป็นเงื่อนไขในการออกแบบ เพื่อหาผลกระทบของอุณหภูมิในแต่ละฤดูกาล การทดลองทำขึ้นที่ Brainerd Minnesota Wastewater Treatment Facility (WWTF) ในรัฐมินิโซตา ระบบบำบัดน้ำเสียประกอบด้วยอาร์บีซี 2 ชุด แต่ละชุดแบ่งเป็น 6 ตอน โดยใน 4 ตอนแรกมีพื้นที่ผิวของแผ่นจานตอนละ 9,290 ตารางเมตร (100,000 ตร.ฟุต) และใน 2 ตอนหลังมีพื้นที่ผิวของแผ่นจานตอนละ 13,925 ตารางเมตร (150,000 ตร.ฟุต) ไฮดรอลิกไหลคั่งของทั้งระบบเท่ากับ 0.091 ลบ.ม./ตรม-วัน หรือ 2.24 แกลลอน/ตร.ฟุต-วัน พร้อมทั้งติดตั้งเครื่องเติมอากาศในสองตอนแรกเพื่อป้องกันกรณีที่ระบบต้องรับสารอินทรีย์ในปริมาณสูงโดยเฉียบพลัน ความเร็วรอบของการหมุนของอาร์บีซีเท่ากับ 1.6 รอบต่อนาที ผลการทดลองพบว่าประสิทธิภาพในการกำจัดบีโอดีในช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนใกล้เคียงกัน ส่วนประสิทธิภาพในการกำจัดสารแขวนลอยเท่ากันทั้งสองฤดูในขณะที่อุณหภูมิเฉลี่ยต่างกันประมาณ 7 องศาเซลเซียส กล่าวคืออุณหภูมิเฉลี่ยของน้ำเสียในช่วงฤดูหนาว เท่ากับ 9 องศาเซลเซียส และช่วงฤดูร้อนเท่ากับ 16 องศาเซลเซียส

Pano Abraham and Middlebrooks Joe (1983) ได้ทำการทดลองใช้อาร์บีซีขนาดห้องปฏิบัติการจำนวน 4 คอน บำบัดน้ำเสียจากชุมชนซึ่งน้ำเสียที่ใช้ได้ผ่านการบดและตัดขยะแล้วอาร์บีซีแต่ละคอนมีแผ่นจาน 4 แผ่น มีเส้นผ่าศูนย์กลางของจานเท่ากับ 37.5 ซม. พื้นที่ผิวทั้งหมดของแต่ละคอนเท่ากับ 1.375 ตารางเมตร ปริมาตรของถังแต่ละคอนเท่ากับ 6 ลิตร แผ่นจานส่วนจมน้ำเท่ากับ 33.3 % และหมุนด้วยความเร็วเท่ากับ 16 รอบต่อนาที โดยใช้อัตราการไหลของน้ำเสียเท่ากับตลอดทุกการทดลองแต่ควบคุมค่าไฮดรอลิกโวลคคิงที่ 0.05 ลบ.ม./ตรม.-วัน ซีโอดีของน้ำเสียก่อนเข้าระบบอยู่ในช่วง 79-281 มก./ลิตร และค่าแอมโมเนียไนโตรเจนอยู่ในช่วง 7-29 มก./ลิตร ทั้งนี้ได้ทำการปรับอุณหภูมิของน้ำเสียและห้องทดลองให้เท่ากับ 5, 15 และ 20 องศาเซลเซียส เพื่อศึกษาผลกระทบของอุณหภูมิต่อประสิทธิภาพการกำจัดสารอินทรีย์ผลการทดลองพบว่า

1. ประสิทธิภาพการกำจัดซีโอดีของระบบอาร์บีซี ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ และภาระอินทรีย์ (Organic Loading Rate) ประสิทธิภาพรวมของทั้งระบบในการกำจัดซีโอดีจากการทดลองเท่ากับ 80 , 85 และ 90% ตามลำดับ ที่อุณหภูมิ 5 , 15 และ 20 องศาเซลเซียส
2. การกำจัดซีโอดีเกิดขึ้นที่อาร์บีซีคอนแรกมากที่สุด กล่าวคือ ประสิทธิภาพในการกำจัดซีโอดีของคอนแรกเท่ากับร้อยละ 77 , 80 และ 85 ที่อุณหภูมิ 5 , 15 และ 20 องศาเซลเซียสตามลำดับ
3. จลนศาสตร์ของการกำจัดสารอินทรีย์ในคอนแรก สามารถอธิบายด้วยจลนศาสตร์ของการเจริญเติบโตของ Monod
4. Temperature Factor สำหรับปฏิกิริยาการกำจัดสารอินทรีย์ และอัตราการย่อยสลาย (Decay Rate) ต่างก็เท่ากับ 1.09
5. ประสิทธิภาพการกำจัดแอมโมเนียไนโตรเจนของระบบอาร์บีซีขึ้นอยู่กับอุณหภูมิและออร์แกนิกโวลคคิงเช่นเดียวกัน โดยประสิทธิภาพในการกำจัดจะเพิ่มขึ้นจากช่วงร้อยละ 87-98 ที่อุณหภูมิ 15 องศาเซลเซียส เป็นร้อยละ 91-99 ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส และที่อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส ไม่สามารถกำจัดแอมโมเนียไนโตรเจนได้
6. Temperature Factor สำหรับปฏิกิริยาการกำจัดแอมโมเนียเท่ากับ 1.10

3.4.6.2 การถ่ายเทออกซิเจน

ระบบไบโอดรัมเป็นระบบที่ใช้ขบวนการบำบัดน้ำเสียแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic Process) ดังนั้นการถ่ายเทออกซิเจนจึงมีความสำคัญค่อนข้างสูง ในกรณีที่ขาดออกซิเจนจะเป็นผลให้จุลินทรีย์ที่ซัดขวาง หรือรบกวนการทำงานของระบบเจริญเติบโตได้ดี นอกจากนั้นจุลินทรีย์เหล่านี้จะไปซัดขวางการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ที่กำจัดสารอาหารซึ่งเป็นผลต่อประสิทธิภาพ โดยทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง การขาดแคลนออกซิเจนสามารถแก้ไขได้โดยควบคุมอัตราการกำจัดสารอาหารต่อหน่วย พื้นที่ผิวที่เปียกเนื่องจากการเพิ่มออกซิเจนละลายน้ำในถังปฏิกริยาไม่มีความจำเป็น เพราะออกซิเจนละลายน้ำจะถึงจุดอิ่มตัวในทันทีที่ตัวกลางหมุนขึ้นสัมผัสกับอากาศ

Reiber Steve and Stensel David (1985) ได้กล่าวถึงทฤษฎีของการถ่ายเทออกซิเจน (Conventional Two-film model) ไว้ว่า

$$SOR = \frac{AOR (C_{ss})}{(BC_s - C_1)}$$

- โดยที่ AOR = ความต้องการออกซิเจนในการย่อยสลายสารอินทรีย์ (Oxygen required for a give biological oxygen demand rate). กรัม/ชม.
- C_{ss} = ค่าออกซิเจนละลายน้ำอิ่มตัวที่สภาวะมาตรฐาน (Dissolved oxygen saturation at standard condition), มก./ลิตร
- = ค่าปรับแก้การถ่ายเทออกซิเจนที่สภาวะของน้ำเสีย (K_{La} correction factor caused by oxygen transfer under wastewater conditions)
- B = ค่าปรับแก้ค่าออกซิเจนละลายน้ำอิ่มตัวที่สภาวะของน้ำเสีย (DO saturation correction factor caused by wastewater impurities)
- C₁ = ความเข้มข้นของออกซิเจนที่ละลายในถังปฏิกริยา (Reactor liquid dissolved oxygen concentration) มก.ลิตร

Cs = ความเข้มข้นของออกซิเจนอิ่มตัวที่สภาวะของการบำบัดน้ำเสีย
(DO saturation concentration under actual
wastewater treatment condition) , มก./ลิตร

ความเข้มข้นของออกซิเจนละลายน้ำควรมีค่าเพิ่มขึ้นจากตัว
กลางชุดแรกไปยังตัวกลางชุดถัดไป ตัวกลางชุดแรกควรมีออกซิเจนละลายน้ำไม่ต่ำกว่า 0.5-1
มก./ลิตร และตัวกลางชุดหลังควรมีค่าความเข้มข้นของออกซิเจนละลายน้ำระหว่าง 1-3
มก./ลิตร

3.4.6.3 ความเร็วรอบในการหมุนของตัวกลาง

ความเร็วในการหมุนของตัวกลางเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากมี
อิทธิพลต่อการถ่ายเทออกซิเจนและการย่อยสลายของสารอินทรีย์ในถังปฏิกรณ์ ถ้าความเร็วรอบ
ในการหมุนของตัวกลางสูงขึ้นจะทำให้เกิดการกวน (Mixing) และการถ่ายเทออกซิเจนดีขึ้น
ซึ่งจะส่งผลให้การย่อยสลายสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์ดีขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นประสิทธิภาพในการ
บำบัดน้ำเสียจึงสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการเพิ่มความเร็วของตัวกลางมีขีดจำกัดถึงระดับหนึ่งเท่านั้น
ในกรณีที่ความเร็วรอบสูงเกินไปจะทำให้ประสิทธิภาพการย่อยสลายสารอินทรีย์ลดลง และเมื่อ
จุลินทรีย์ที่จับอยู่กับตัวกลางอาจหลุดได้ง่าย อีกทั้งเป็นการสิ้นเปลืองพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในการขับ
เคลื่อนการหมุนของตัวกลางด้วยเหตุที่พลังงานที่ต้องการจะเพิ่มขึ้นแบบยกกำลังกับความเร็ว

Hartman (1960) รายงานว่าร้อยละของการกำจัดสาร
อาหารจะเพิ่มตามความเร็วของการหมุนยกกำลัง 0.1 แต่ถ้าหากเมื่อใดที่ความเร็วรอบของการ
หมุนช้าเกินไป จะทำให้เกิดแรงเฉือนระหว่างฟิล์มจุลินทรีย์และน้ำเสียในถังปฏิกรณ์ไม่เพียงพอที่
จะทำให้ฟิล์มจุลินทรีย์ส่วนเกินหลุดออกมา

US Environmental Protection Agency, EPA
(1969) ได้ทำการทดลองบำบัดน้ำเสียด้วยระบบอาร์บีซีโดยใช้น้ำเสียจากอาคารบ้านเรือน โดย
ใช้ตัวกลางที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.75 เมตร ผลการทดลองพบว่า ความเร็วในการหมุน
3.2 รอบต่อนาทีหรือคิดเป็นความเร็วที่เส้นรอบวง (Tip speed) ได้ 0.3 เมตรต่อวินาที
เป็นความเร็วที่เหมาะสม

Antonie et al., (1974) ได้ทดลองใช้ระบบอาร์บีซีกำจัด น้ำเสียที่มีบีโอดี และแอมโมเนียไนโตรเจนสูง ผลการทดลองพบว่าความเร็วในการหมุน 2 รอบ ต่อนาที เป็นความเร็วที่เหมาะสม

Ellis, et al., (1976) รายงานว่าความเร็วรอบ 10 รอบต่อนาทีเป็นความเร็วที่เหมาะสมที่จะทำให้เมือกจุลินทรีย์ที่มีชีวิตอยู่สามารถดำรงอยู่บนผิวของ ตัวกลางได้ และตะกอนในถังปฏิกริยาจะไม่ตกตะกอนมากนัก

Friedman et al., (1979) ทำการทดลองใช้ระบบ อาร์บีซีขนาดต้นแบบจำนวน 8 ตอน ประกอบด้วยแผ่นจานตอนละ 3 แผ่น ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของแผ่นจานเท่ากับ 11.88 นิ้ว (29 ซม.) พื้นที่ผิวของแผ่นจานรวมเท่ากับ 36.95 ตารางฟุต (3.4 ตรม.) ปริมาตรของถังปฏิกริยาทั้งหมดเท่ากับ 29 ลิตร มีแผ่นจานส่วนที่จมน้ำ คิดเป็นร้อยละ 38 และใช้ความเร็วรอบในการหมุนเท่ากับ 6, 12, 18 และ 30 รอบต่อนาที น้ำเสียที่ใช้เป็นน้ำเสียสังเคราะห์มีค่าพีเอชเท่ากับ 7.1 อุณหภูมิเท่ากับ 20 ± 1 องศาเซลเซียส ค่าซีโอดีเท่ากับ 235 มก./ลิตร ผลการทดลองพบว่า

1. การเพิ่มความเร็วรอบไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของระบบอาร์บีซี
2. ในสภาวะที่มีออร์แกนิกโหลดคิงต่ำ และความเร็วรอบ การหมุนสูง ค่าพีเอชจะลดลงในอาร์บีซีตอนที่ 1 หรือ 2 แล้วเพิ่มขึ้นในตอนที่ถัดไป แต่จะลดลงอีกครั้งในตอนที่ ๓ ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้มีสาเหตุมาจากการเกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในตอนที่ 1 หรือ 2 ต่อมาก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้นก็แยกออกจากน้ำเสียในตอนที่ถัดไปและเกิดไนตริฟิเคชันในตอนที่ ๓
3. ในสภาวะที่มีออร์แกนิกโหลดคิงสูง ค่าพีเอชจะลดลงในอาร์บีซีตอนที่มีการกำจัดซีโอดีมากที่สุด และจะเพิ่มขึ้นในตอนที่ ๓ ที่ทุกความเร็วรอบ
4. การเพิ่มรอบการหมุนจะไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการกำจัดน้ำเสียในสภาวะที่มีโหลดน้อย แต่เมื่อโหลดมากการเพิ่มรอบการหมุนจะทำให้ประสิทธิภาพในการกำจัดน้ำเสียดีขึ้น

5. การใช้ความเร็วที่ขอบแผ่นจานเท่ากันทั้งอาร์บีซีขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ จะให้ผลในการกำจัดน้ำเสียไม่เท่ากัน โดยอาร์บีซีขนาดใหญ่จะมีประสิทธิภาพน้อยกว่า

Friedman et al., (1979) ได้กล่าวถึงการทดลอง บำบัดน้ำเสียด้วยระบบอาร์บีซีขนาดต้นแบบในการบำบัดน้ำเสียจากชุมชนว่า ระบบอาร์บีซีแบบสอง ตอนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.75 เมตร สามารถบำบัดน้ำเสียได้ประสิทธิภาพสูงสุดที่ความเร็ว ขอบที่ 0.3 เมตรต่อวินาที หรือ 1 ฟุตต่อวินาที

Pike et. al., (1980) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเพิ่มออกซิเจนละลายน้ำในระบบอาร์บีซี ได้แก่ เส้นผ่าศูนย์กลางของแผ่นจาน อัตรา ส่วนของแผ่นจานที่จมอยู่ในน้ำ และความเร็วรอบของแผ่นจาน ส่วนความเร็วที่ขอบของแผ่นจานมี ความสัมพันธ์กับการถ่ายเทระหว่างอากาศกับน้ำเสีย แต่ถ้าใช้ความเร็วที่ขอบของแผ่นจานมากเกินไป จะทำให้ฟิล์มชีวหลุดจากผิวของแผ่นจาน และได้สรุปผลการทดลองของ Water Research Centre's Programme ซึ่งได้ทำการประเมินผลการทำงานของระบบอาร์บีซีที่บริษัทผู้ผลิตติดตั้ง ใช้งานตามชุมชนต่าง ๆ 7 ชุมชน พบว่าปัญหาของระบบส่วนมากเกิดขึ้นเนื่องจากภาวะมีสาร อินทรีย์เข้าสู่ระบบมากเกินไป และการกวนผสมของน้ำเสียในระบบ ซึ่งทำให้ไม่มีดีพอที่จะรักษา ระดับของออกซิเจนละลายน้ำที่ทำให้เกิดการออกซิเคชั่นได้

Switzenbaum (1982) ได้รวบรวมรายงานเกี่ยวกับระบบ อาร์บีซีว่าเป็นระบบที่ประหยัดพลังงานโดยเมื่อเปรียบเทียบกับระบบเลี้ยงตะกอนแล้ว ระบบ RBC สามารถประหยัดพลังงานถึง 70% เมื่อนำไปบำบัดน้ำเสียจากชุมชนหรือคิดเป็นค่าใช้จ่าย 8% ต่อ ปี หรือคิดเป็นจำนวนเงินประมาณ 110,000 ดอลลาร์ (ประมาณ 3 ล้านบาท) สำหรับระบบ บำบัดน้ำเสียขนาด 3,785 ลบ.ม./วัน ซึ่งมีระยะเวลาออกแบบนาน 20 ปี แต่ถ้าเป็นการ ขับเคลื่อนชุดแผ่นจานหมุนด้วยแรงลม (Air drive system) จะประหยัดพลังงานกว่า การขับเคลื่อนด้วยมอเตอร์ และชุดเฟืองทดรอบเพราะการใช้แรงลมขับเคลื่อนทำให้สามารถลด เปรอร์เซ็นต์ของแผ่นจานส่วนที่จมน้ำ และความเร็วรอบของแผ่นจานในตอนหลัง ๆ ของระบบซึ่ง มีออร์แกนิกโหลดคิงต่ำได้

3.4.6.4 พื้นที่ผิวของตัวกลาง

การเพิ่มพื้นที่ผิวของตัวกลางมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการกำจัดสารอาหาร และไนโตรเจนอีกทั้งเป็นการเพิ่มความเข้มข้นของออกซิเจนละลาย (Dissolved oxygen) ของน้ำเสียในถังปฏิกรณ์ แต่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณสาร

แขวนลอย (Suspended solids) ในน้ำเสียกระแสบอก ในระบบ RBC ถ้าใช้พื้นที่ผิวมาก จะใช้ดังปฏิกิริยาเล็กลงทำให้ใช้เนื้อที่ในการสร้างระบบบำบัดน้ำเสียน้อยลง (Antonic, 1978)

Kinner and Eighmy (1988) ได้รวบรวมรายงานเกี่ยวกับระบบอาร์บีซีที่ใช้กำจัดน้ำเสียจากชุมชน พบว่าประสิทธิภาพในการกำจัดบีโอดีและแอมโมเนียในโตรเจนเท่ากับร้อยละ 88 และ 70 ตามลำดับ แต่สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบด้วยการเพิ่มพื้นที่ผิวของตัวกลางโดยใช้ Pall rings ระหว่างช่องของแผ่นจาน ซึ่งพบว่าเมื่อปรับปรุงแล้วที่อัตราการไหลลดถึงเท่ากับ 2 กก.บีโอดี ต่อ 1,000 ตรม.-วัน จะได้น้ำเสียออกจากระบบมีบีโอดีเท่ากับ 5 มก./ลิตร และกระบวนการไนตริฟิเคชันเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์

3.4.6.5 ปริมาณส่วนที่จมน้ำของตัวกลาง

ลักษณะการทำงานของตัวกลางในระบบ RBC จะมีส่วนหนึ่งจมอยู่ใต้ผิวน้ำเสีย และอีกส่วนหนึ่งสัมผัสกับอากาศเหนือผิวน้ำ ตัวกลางจะถูกหมุนรอบตัวเองช้า ๆ อยู่ตลอดเวลาทำให้บริเวณทั้งสองสัมผัสน้ำเสียกับอากาศสลับกัน โดยทั่วไปพื้นที่ผิวตัวกลางที่จมอยู่ใต้ผิวน้ำควรจะน้อยกว่า 50% ของพื้นที่ผิวของตัวกลางทั้งหมด

Ellis and Banaga (1976) ได้ทำการทดลองบำบัดน้ำเสียด้วยระบบ RBC ผลการทดลองสรุปว่าพื้นที่ผิวที่เหมาะสมของตัวกลางส่วนที่จมน้ำเป็นร้อยละ 26 ของพื้นที่ผิวรวมของตัวกลาง

WPCF (1977) ได้ทำการศึกษาทดลองหาปริมาณพื้นที่ผิวตัวกลางที่เหมาะสมของตัวกลางส่วนที่จมน้ำ ผลการศึกษาได้สรุปว่าพื้นที่ผิวส่วนที่จมอยู่ในน้ำควรมีค่าอยู่ระหว่างประมาณร้อยละ 40-50

3.4.6.6 จำนวนตอนของตัวกลาง

การใช้ตัวกลางหลายตอนต่อกันอย่างอนุกรมจะมีประสิทธิภาพในการบำบัดน้ำเสียได้ดีกว่าการใช้ตัวกลางเพียงตอนเดียว เนื่องจากจุลินทรีย์ที่เกิดขึ้นบนผิวตัวกลางแต่ละตอน จะมีคุณสมบัติเหมาะสมกับความเข้มข้นของน้ำเสียที่ไหลผ่านตัวกลางในตอนนั้น ๆ ทำให้จุลินทรีย์สามารถกำจัดสารอาหารได้ผลเต็มที่ และด้วยเหตุที่การกำจัดสารอาหารมีลักษณะเป็นปฏิกิริยาอันดับหนึ่ง จะทำให้น้ำเสียมีลักษณะเป็นแบบการไหลตามแนวยาว (Plug Flow) ประสิทธิภาพในการกำจัดสารอาหารที่เกิดขึ้นที่ชั้นตัวกลางตอนแรก ๆ จะมากกว่าที่ชั้นตัวกลาง

ตอนถัดไปตามลำดับ การบำบัดน้ำเสียที่มีความเข้มข้นของสารอาหารสูงหรือบำบัดได้ยาก ควรมีตัวกลางต่อต้านอย่างอนุกรมอย่างน้อย 4 ตอนขึ้นไป แต่ถ้าความเข้มข้นของสารอาหารในตัวกลางตอนแรก ๆ สูงมาก อาร์บีซีในตอนแรก ๆ ควรมีขนาดใหญ่กว่าตอนที่อยู่ถัดไปเพื่อป้องกันมิให้เกิดสภาวะไร้ออกซิเจน

Antonie (1978) ทดลองบำบัดน้ำเสียโดยใช้อาร์บีซีหลายชุดต่อต้านอย่างอนุกรม จากการทดลองพบว่าเมื่อใช้ไฮดรอลิกโหลดคิงเท่ากันโดยอยู่ระหว่าง 40.7-203.5 ลิตรต่อตารางเมตรต่อวัน (1-5 แกลลอนต่อตารางฟุตต่อวัน) และมีพื้นที่ผิวของตัวกลางเท่ากัน ระบบอาร์บีซีแบบ 4 ตอน จะมีประสิทธิภาพในการกำจัดบีโอดีได้ดีกว่าแบบ 2 ตอนแรก และถ้าเพิ่มเป็น 6 ตอน ก็ยังคงมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับ 4 ตอน แต่จะมีประสิทธิภาพดีกว่าเมื่อใช้ไฮดรอลิกโหลดคิงมากกว่า 203.5 ลิตรต่อตารางเมตรต่อวัน

US. Environmental Protection Agency , EPA (1984) ได้ทำรายการที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในการออกแบบระบบอาร์บีซี ซึ่งสามารถสรุปข้อที่เกี่ยวข้องกับจำนวนตอนของอาร์บีซีได้ว่า ตอนแรกของระบบอาร์บีซีควรเป็นตอนที่รับออร์แกนิกโหลดคิงได้สูงที่สุด และควรมีค่าออร์แกนิกโหลดคิงอยู่ระหว่าง 29.3-39.1 กรัมบีโอดี ต่อตารางเมตรต่อวัน ซึ่งถ้าใช้ออร์แกนิกโหลดคิงสูงกว่าช่วงดังกล่าว จะทำให้ฟิล์มชีวที่เกาะอยู่บนแผ่นจานเกิดขึ้นมากกว่าปกติ ซึ่งอาจทำให้แกนหมุนชำรุดเสียหายได้ อีกทั้งยังทำให้ออกซิเจนละลายน้ำไม่เพียงพอและระบบอาร์บีซีอาจเกิดความเสียหายไม่สามารถกำจัดน้ำเสียได้

Pano Abraham and Middlebrok Joe (1983) ได้ทำการทดลองกำจัดน้ำเสียจากชุมชน โดยผ่านการตัดขยะชิ้นใหญ่ออกไปก่อนแล้วจึงผ่านเข้าสู่ระบบอาร์บีซีขนาดห้องปฏิบัติการแบบ 4 ตอน แต่ละตอนมีแผ่นจาน 4 แผ่น ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของแผ่นจานเท่ากับ 37.5 ซม. พื้นที่ผิวทั้งหมดของแต่ละตอนเท่ากับ 1.375 ตารางเมตร ปริมาตรของถังปฏิกรณ์แต่ละตอนเท่ากับ 6 ลิตร แผ่นจานส่วนจมน้ำเท่ากับ 33.3% หมุนด้วยความเร็วรอบ 16 รอบต่อนาที โดยใช้อัตราการไหลของน้ำเสียที่เท่ากันตลอด แต่แปรผันความเข้มข้นของน้ำเสียและควบคุมไฮดรอลิกโหลดคิงประมาณ 0.05 ลบ.ม./ตรม.-วัน ผลการทดลองพบว่าประสิทธิภาพในการกำจัดบีโอดีของตอนแรกเท่ากับร้อยละ 77 , 81 และ 85 ที่อุณหภูมิ 5 , 15 และ 20 องศาเซลเซียสตามลำดับ ในขณะที่ประสิทธิภาพการกำจัดบีโอดีของทั้งระบบที่อุณหภูมิเดียวกันเท่ากับร้อยละ 79 , 83 และ 87 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามผลการทดลองสามการทดลองสามารถสรุปได้ว่าการกำจัดบีโอดีเกิดขึ้นที่อาร์บีซีตอนแรกมากที่สุด การที่ประสิทธิภาพของการกำจัดบีโอดีที่แต่ละ

อุณหภูมิของอาร์บิซีคอนแรกน้อยกว่าประสิทธิภาพของการกำจัดทั้งระบบ เนื่องมาจากการคิดประสิทธิภาพของการกำจัดทั้งหมดของระบบคิดจากค่าซีโอดีทั้งหมด (Total influent COD) กับค่าซีโอดีที่ผ่านการกรองแล้ว (Filtered Effluent COD)

โมเดลทางจลนศาสตร์ในการกำจัดสารอาหารสำหรับอาร์บิซีคอนแรกสามารถอธิบายด้วย Monod growth kinetics ดังนี้

$$YQ (S_0 - S_1) - QX_1 - k_d A_1 \cdot X_1 = 0 \dots \dots \dots (1)$$

$$Q (S_0 - S_1) - A_1 \frac{kX S_1}{K_s S_1} = 0 \dots \dots \dots (2)$$

- เมื่อ
- Y = ค่าสัมประสิทธิ์ของผลผลิต (Yield coefficient), g VSS/g COD
  - Q = อัตราการไหลของน้ำเสียก่อนเข้าระบบ (Influent Flowrate), ลบ.ม./วัน
  - S₀ = ซีโอดีทั้งหมดของน้ำเสียก่อนเข้าระบบ (Influent total COD), มก./ลิตร
  - S₁ = ซีโอดีที่ผ่านการกรองของน้ำเสียออกจากคอนแรก (First stage effluent filter COD มก./ลิตร
  - X = VSS ในน้ำเสียออกจากคอนแรก (First stage effluent) , มก./ลิตร
  - X₁ = มวลชีวภาพที่เกิดขึ้นในคอนแรก (First stage attach biomass) , gVSS/ตร.ม.
  - A₁ = พื้นที่ผิวของแผ่นตัวกลางในคอนแรก (First stage disk area) , ตร.ม.
  - K_d = สัมประสิทธิ์การย่อยสลาย (Decay coefficient) , ลิตร/วัน
  - K = อัตราการเกิดปฏิกิริยาสูงสุด = μ_{max}/Y (Maximum reaction rate) , ลิตร/วัน
  - = อัตราการเจริญเติบโตสูงสุด (Maximum specific growth rate) , ลิตร/วัน
  - K_s = ค่าคงที่ครึ่งความอิ่มตัวแรก (Half saturation constant) , มก./ลิตร ซีโอดี

ส่วนโมเดลทางจลนศาสตร์ในการกำจัดสารอาหารสำหรับคอนหลัง ๆ สามารถอธิบายได้ด้วยสมการ

$$Q (S_1 - S) = A_1 (K_L)_{20} O_L^{(T-20)} S_1^n$$

- เมื่อ Q = อัตราการไหลของน้ำเสียเข้าสู่ระบบ (Inflow flowrate) , ลบ.ม./วัน
 S_1 = ความเข้มข้นของสารอาหารในคอนแรก (First stage substrate concentration) มก./ลิตร
 S = ความเข้มข้นของสารอาหารเฉลี่ยในคอนหลัง (The mean substrate concentration in the second through the fourth) , มก./ลิตร
 A_i = พื้นที่ผิวทั้งหมดของแผ่นตัวกลางต่อคอน (Total surface area per stage) ตารางเมตร
 $(K_L)_{20}$ = อัตราการเกิดปฏิกิริยาที่ 20 องศาเซลเซียส (Reaction rate at 20°C) กรัม ซีโอดี/ตรม.-วัน
 O_L = Temperature factor
 T = อุณหภูมิ (Temperature) , องศาเซลเซียส
 n = apparent reaction order

ในการศึกษาครั้งนี้ Apparent reaction order = 0.763, Temperature factor = 1.11 และ $(K_L)_{20}$ หรืออัตราการเกิดปฏิกิริยาที่ 20 องศาเซลเซียส = 0.044 กรัม ซีโอดีต่อตารางเมตรต่อวัน

โมเดลทางจลนศาสตร์ของการกำจัดแอมโมเนียสามารถกำหนดโดยสมดุลของมวล (Mass Balance) ในคอนที่ 1 ตามสมการของ Monod growth kinetics ดังนี้

$$QC_{i-1} - QC_i - A \frac{k_N (C_i - C_{min})}{K_n + (C_i - C_{min})} = 0$$

- โดยที่ Q = อัตราการไหลของน้ำเสีย (Flow rate) , ลบ.ม./วัน
 C = ความเข้มข้นของแอมโมเนียในโตรเจน (Ammonia nitrogen concentration) มก./ลิตร
 A = พื้นที่ผิว (Surface area) , ตารางเมตร
 k_N = อัตราการเกิดปฏิกิริยาสูงสุด (Maximum reaction rate), กรัม/ตร.ม.วัน
 K_n = ค่าคงที่ที่ครึ่งความอิ่มตัว (Half saturation constant) , มก./ลิตร
 C_{min} = ความเข้มข้นที่น้อยที่สุดของแอมโมเนียในโตรเจน (Minimum ammonia nitrogen concentration) มก./ลิตร

การเกิดปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันในคอนแรกอาจถูกยับยั้งโดยแปรผันกับภาระอินทรีย์ (Organic Loadings) ที่เข้าสู่ระบบตามสมการ

$$f_1 = 1.43 - 0.1 M, \quad 4.3 < M < 14.3$$

เมื่อ f_1 = อัตราส่วนของแอมโมเนียที่ถูกกำจัดต่อค่าการกำจัดแอมโมเนียตามทฤษฎี เมื่อปราศจากการขัดขวาง

M = ภาระอินทรีย์ทั้งหมด (Overall organic load), กรัม ซีโอดี/ตรม.-วัน

ส่วนการกำจัดแอมโมเนียในคอนหลัง ๆ เป็นไปตามสมการ

$$Q (C_0 - C_4) = k_N \frac{f_1 C_{1m}}{K_N + C_{1m}} + \frac{C_2}{k_N + C_2} + \frac{C_3}{k_N + C_3} + \frac{C_4}{k_N + C_4}$$

โดยที่ C_{1m} = ความเข้มข้นของแอมโมเนียไนโตรเจนในคอนแรก ขณะที่มีการเกิดไนตริฟิเคชันสูงสุด

C_0 = ความเข้มข้นของแอมโมเนียไนโตรเจนในน้ำเสียกระแสเข้า

C_2 = ความเข้มข้นของแอมโมเนียไนโตรเจนในน้ำเสียกระแสเข้าตอนที่ 2

C_3 = ความเข้มข้นของแอมโมเนียไนโตรเจนในน้ำเสียกระแสเข้าตอนที่ 3

C_4 = ความเข้มข้นของแอมโมเนียไนโตรเจนในน้ำเสียกระแสเข้าตอนที่ 4

3.4.6.7 ความเข้มข้นของสารอินทรีย์ในน้ำเสียกระแสเข้า

ความเข้มข้นของสารอินทรีย์ในกระแสเข้า (Organic Loading) มีผลต่อการทำงานของระบบอาร์บีซีเนื่องจากอัตราการทำลายสับสเตรทของอาร์บีซีแปรผันตามความเข้มข้นของสับสเตรทที่เข้าสู่ระบบ (First order Characteristic) ดังนั้นการกำหนดค่าออร์แกนิกโหลดจึงจะเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพการกำจัดน้ำเสียโดยทั่วไปการกำหนดโหลดจึงมักจะแสดงในรูปออร์แกนิกโหลดเชิงพื้นที่ผิว หรือออร์แกนิกโหลดเชิงปริมาตร

Pano Abraham and Middlebrook Joe (1983) ได้ทำการทดลองบำบัดน้ำเสียชุมชนด้วยระบบอาร์บีซีแบบ 4 คอน (อ้างแล้ว) พบว่าประสิทธิภาพการกำจัดซีโอดีของระบบอาร์บีซีขึ้นอยู่กับ Organic Loading rate โดยที่ประสิทธิภาพการบำบัด

ของระบบจะลดลงประมาณ 3-8% เมื่อระบบรับภาระอินทรีย์ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพของระบบเมื่อรับภาระอินทรีย์สูงสุด

3.4.6.7.1 ออร์แกนิกโหลดดิ่งเชิงพื้นที่ผิว (Areal organic loading) หมายถึง อัตราการจ่ายสับสเตรทเข้าสู่ระบบต่อพื้นที่ผิวของตัวแผ่นตัวกลางทั้งหมด ซึ่งสับสเตรทนี้มักจะวัดในรูปของบีโอดี หรือซีโอดี

Francis L. Evans III (1985) ทำการสรุปประสิทธิภาพการกำจัดสารอินทรีย์ของระบบอาร์บีซี โดยใช้ผลการทดลองจากระบบบำบัดน้ำเสีย 24 แห่งในสหรัฐอเมริกา พบว่าการเกิดปัญหาการสะสมอินทรีย์เข้าสู่ระบบมากเกินไป (Overloading) สำหรับค่าออร์แกนิกโหลดดิ่งเชิงพื้นที่ผิวสำหรับคอนแรกมักเกิดขึ้นเมื่อค่าออร์แกนิกโหลดดิ่งสูงเท่ากับหรือเกินกว่า 17.6 กรัม บีโอดี/ตรม.-วัน

ค่าออร์แกนิกโหลดดิ่งเชิงพื้นที่ผิว (Areal Organic Loading) สามารถหาได้จาก

$$q_o = QS_o/A$$

โดยที่ q_o = ออร์แกนิกโหลดดิ่งเชิงพื้นที่ผิว (กรัม/ตรม.-วัน)
 Q = อัตราการไหลของน้ำเสีย (ลบ.ม./วัน)
 S_o = ความเข้มข้นของสับสเตรทที่เข้าสู่ระบบ (กรัม/ลบ.ม.)
 A = พื้นที่ผิวของแผ่นตัวกลางทั้งหมด (ตารางเมตร)

EPA Design Information Report (1985) ได้สรุปว่าการออกแบบระบบ RBC โดยใช้ค่าออร์แกนิกโหลดดิ่งเชิงพื้นที่ผิวสูงสุด หรือค่ากลางที่มีการสรุปหรือทดลองเอาไว้ไม่ได้เป็นการรับประกันว่าภาระการสะสมอินทรีย์เข้าสู่ระบบมากเกินไปจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นค่าออร์แกนิกโหลดดิ่งเชิงพื้นที่ผิวที่ใช้ออกแบบควรจะพิจารณาจากการวิเคราะห์ทางสถิติ (Regression Analysis) และเลือกใช้ค่าที่มีความเป็นไปได้ (Probability) หรือภาระการเสี่ยงของการเกิดภาระการสะสมอินทรีย์เข้าสู่ระบบมากเกินไปเข้าสู่ระบบที่ต่ำ

3.4.6.7.2 ออร์แกนิกโพลคดิงเชิงปริมาตร (Volumetric Organic Loading) หมายถึง อัตราการจ่ายสับสเตรทเข้าสู่ระบบต่อปริมาตรของน้ำเสียในถังปฏิกริยาหรือปริมาตรของตัวกลาง

Nair (1971) ได้สรุปค่าออร์แกนิกโพลคดิงเชิงปริมาตร สำหรับการบำบัดน้ำเสียด้วยระบบอาร์บีซีไว้ว่า ค่าออร์แกนิกโพลคดิงเชิงปริมาตรที่คิดต่อปริมาตรของน้ำเสียในถังปฏิกริยา ไม่ควรมีค่าเกิน 3.4 กก. บีโอดี/ลบ.ม.-วัน หรือ 4.0 กก. บีโอดี/ลบ.ม.-วัน

3.4.6.8 อัตราการไหลของน้ำเสียกระแสดำ

อัตราการไหลของน้ำเสียกระแสดำ (Hydraulic Loading) หมายถึงอัตราการไหลของน้ำเสียต่อพื้นที่ผิวของแผ่นตัวกลางทั้งหมด ซึ่งบางครั้งอาจเรียกกันว่า Surface hydraulic Loading หรือ disc areal loading ตามปกติในการออกแบบค่าไฮดรอลิกโพลคดิงที่เหมาะสมจะอยู่ในช่วง 30-160 ลิตร/ตรม.-วัน (WPCF, ADCE) ค่าไฮดรอลิกโพลคดิงนี้สามารถหาได้จากสมการ

$$q = Q/A$$

โดยที่ q = ไฮดรอลิกโพลคดิง (ลบ.ม./ตรม.-วัน)
 Q = อัตราการไหลของน้ำเสีย (ลบ.ม./วัน)
 A = พื้นที่ผิวของตัวกลางทั้งหมด (ตารางเมตร)

Poon et al., (1981) ได้ทดลองหาค่าประกอบต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ การเกิดไนตริฟิเคชันของอาร์บีซี โดยใช้อาร์บีซีขนาดเครื่องต้นแบบจำนวน 4 ตอนจนมีเส้นผ่าศูนย์กลางของแผ่นจานเท่ากับ 50 ซม. ผลการทดลองพบว่าค่าไฮดรอลิกโพลคดิงที่สูงในขณะที่ค่าความเข้มข้นของสารอินทรีย์ในรูปบีโอดีต่ำเป็นสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเกิดปฏิกริยาไนตริฟิเคชัน (กล่าวคือ ค่าไฮดรอลิกโพลคดิงในช่วง 180-245 ลิตร/ตรม.-วัน หรือ 4.4-6.0 แกลลอน/ตร.ฟุต-วัน) จะทำให้ระยะเวลาเก็บกักอยู่ในช่วง 32-43 นาที ซึ่ง เป็นค่าที่น้อยและไม่เพียงพอสำหรับการเกิดไนตริฟิเคชัน โดยทั่วไปการเกิดไนตริฟิเคชันต้องการระยะเวลาเก็บกักน้ำประมาณ 60 นาที สำหรับการกำจัดแอมโมเนียไนโตรเจนจาก 25-30 มก./ลิตร ให้เหลือเพียง 2.5-5.0 มก./ลิตร แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพีเอชของน้ำเสียด้วยเช่น พีเอช 8.5 ต้องการระยะเวลาเก็บกักนาน 1.5 ชั่วโมง แต่ถ้าพีเอช 6.5 จะต้องการระยะเวลาเก็บกักนานถึง 7 ชั่วโมง เป็นต้น

3.4.7 ลักษณะสมบัติของเมือกจุลชีพ

ลักษณะสมบัติของเมือกจุลชีพที่เกาะลนผิววัสดุต่าง ๆ นั้น ขึ้นกับองค์ประกอบ เช่น ชนิดของสารอินทรีย์ในน้ำเสีย ความเร็วของน้ำที่ไหลผ่าน ความเข้มข้นของสารอินทรีย์ ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำ ค่าความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำ ลักษณะผิวตัวกลางที่เมือกจุลชีพ เกาะ (สุเมธ ชวเดช , 2530) รายละเอียดของลักษณะสมบัติของเมือกจุลชีพได้แก่

3.4.7.1 องค์ประกอบทางเคมี

เมือกจุลชีพประกอบด้วยน้ำสูงถึง 87-96% โดยน้ำหนักและมีของแข็งที่ระเหยได้ (Volatile Solids) ค่าเพียง 1.9-3.2% เท่านั้น ส่วนประกอบเคมีสามารถเขียนเป็นสูตรเคมีเป็น $C_5 H_7 O_2 N$ นอกจากนี้เมือกจุลชีพยังประกอบด้วยสารอินทรีย์ในปริมาณน้อยได้แก่ Ca , Mg , Fe เป็นต้น โดยปริมาณสารอินทรีย์ในเมือกจุลชีพขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของสารอินทรีย์ในน้ำเสีย (ธงชัย พรรณสวัสดิ์ และพงษ์ระพีพันธ์ บุพันธ์, 2535)

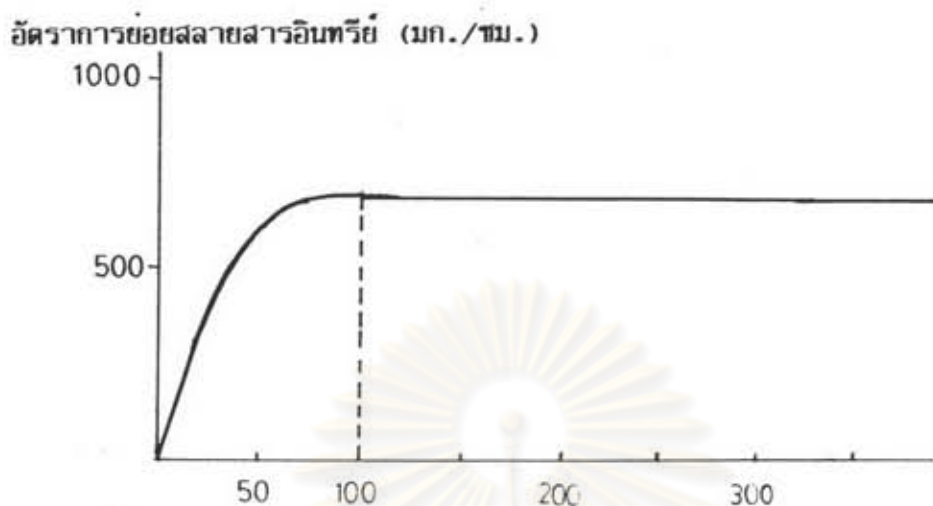
3.4.7.2 ความหนาแน่นของจุลชีพ

สภาวะแวดล้อมอันได้แก่ความเร็วของน้ำที่ไหลผ่านอัตราการอินทรีย์ (Organic Loadin Rate) อุณหภูมิและขึ้นความหนาแน่นของเมือกจุลชีพมีผลต่อความหนาแน่นของเมือกจุลชีพ กล่าวคือ เมือกจุลชีพจะมีความหนาแน่นสูงขึ้นเมื่อความเร็วน้ำที่ไหลผ่านสูงขึ้น และอัตราการรับสารอินทรีย์สูงขึ้น และเมื่ออุณหภูมิสูงกว่า 30 องศาเซลเซียส ความหนาแน่นของจุลชีพจะสูงขึ้นตามอุณหภูมิ

3.4.7.3 ความหนาของฟิล์มจุลชีพ

ความหนาของฟิล์มจุลชีพขึ้นอยู่กับอัตราการย่อยสลายสารอินทรีย์หรือการกำจัดสับสเตรท ความหนาของจุลชีพที่ใช้งานได้ (Active Film Thickness) สำหรับจุลชีพที่ติดติดกับตัวกลางมีค่าประมาณ 100 ไมโครเมตรเท่านั้น ถ้าฟิล์มของจุลชีพมีความหนามากกว่านี้ อัตราการกำจัดสับสเตรทก็จะไม่เพิ่มขึ้นดังนั้นจึงไม่ควรให้มีเมือกของจุลชีพหนากว่าที่ควร

Kornegay & Andrews (1968) ได้ทำการศึกษาจลนศาสตร์พบว่าอัตราการใช้สารอินทรีย์โดยฟิล์มชีวจะเพิ่มขึ้นเมื่อความหนาของฟิล์มชีวเพิ่มขึ้น แต่อัตราการใช้สารอินทรีย์จะคงที่เมื่อฟิล์มชีวหนาประมาณ 70-100 ไมโครเมตร

รูปที่ 3.4 ความสัมพันธ์ของความหนาของฟิล์มจุลชีพกับอัตราการย่อยสลายสารอินทรีย์

3.4.7.4 การเกาะและการหลุดของเมือกจุลชีพ

แบคทีเรียสามารถเกาะบนผิววัสดุต่าง ๆ ได้ดีไม่ว่าผิววัสดุนั้นจะมีลักษณะอย่างไร แต่จะเกาะได้ดีถ้าผิววัสดุมีความหยาบ โดยแบคทีเรียจะสร้างเส้นใยซึ่งมีขนาดเล็กรอบตัวเซลล์เส้นใยเหล่านี้จะเกาะกันแน่นกับเส้นใยของเซลล์อื่น ทำให้แบคทีเรียเหล่านี้สามารถเกาะติดหนาเป็นเมือกเส้นใยเหล่านี้เรียกว่า Glycocolyx ซึ่งเป็นสารพวก Polysaccharide หรือพวกโมเลกุลน้ำตาลที่มีกิ่ง (Branching Sugar Molecules) และ Glycoproteins อยู่ในลักษณะเกี่ยวพันกันแน่นทำให้ดูเหมือนว่าเซลล์แบคทีเรียจับตัว และถูกฝังในสารละลาย Polysaccharide ดังนั้นปริมาณรวมของเซลล์แบคทีเรียเหล่านี้ในเมือกจุลชีพจึงน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณทั้งหมด (สุมเมธ ชวเดช , 2503) สำหรับการหลุดของเมือกจุลชีพขึ้นกับองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความเร็วของน้ำที่ไหลผ่านและปริมาณออกซิเจนละลาย